

УДК 373.3.016:81'243

№ держреєстрації: 0117U000047.

Інв. № _____

Національна академія педагогічних наук України

Інститут педагогіки

04053, м. Київ, вул. Січових Стрільців, 52-д;

тел. 481-37-12

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор Інституту педагогіки

НАПН України

_____ О. М. Топузов

_____ 2019 р.

ЗАКЛЮЧНИЙ ЗВІТ

ПРО НАУКОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

«Дидактичні та методичні засади компетентнісно орієнтованого
навчання іноземних мов у початковій школі»

(2017–2019 рр.)

(остаточний)

Науковий керівник дослідження,

д. пед. наук, ст. наук. співроб.

_____ В. Г. Редько

(підпис)

Київ – 2019

Рукопис закінчено _____ 2019 р.

Результати роботи розглянуто Вченою радою Інституту педагогіки НАПН
України, протокол № _____ від _____ 2019 р.

ВИКОНАВЦІ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

1. Редько В. Г. – кер. наук. дослідж.,
докт. пед. наук, ст. наук. співроб.
(2017–2019 рр.)
2. Полонська Т. К. – канд. пед. наук,
ст. наук. співроб. (2017–2019 рр.).
3. Пасічник О.С. – канд. пед. наук,
ст. наук. співроб. (2017– 2019 рр.;
0,5 ст.).
4. Басай Н. П. – наук. співроб.
(2017– листопад 2018 рр.).
5. Горошкін І.О. – канд. пед. наук,
ст. наук. співроб. (листопад 2018–2019).
6. Шпак Н.В. – наук. співроб.
(квітень-листопад 2019 р,
листопад-грудень 2019 р. – 0,5 ст.).

РЕФЕРАТ

Заключний звіт викладено на 53 сторінках (вступ – 4–16, основний текст – 17–45, список публікацій – 46–52, зміст – 53).

Ключові слова: компетентісно орієнтоване навчання, іноземні мови, дидактичні та методичні засади, початкова школа, компетентності.

Основні конструктивні та техніко-економічні показники: відповідність результатів дослідження сучасним досягненням педагогічної, психологічної та методичної наук; потребам держави щодо досягнення обов'язкових результатів навчання та компетентностей здобувачів початкової освіти згідно з вимогами Концепції Нової української школи, чинної Типової освітньої програми МОН України для закладів загальної середньої освіти з («Іншомовна галузь. Іноземна мова») та відповідно до Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти.

Робота проводилася з урахуванням Державного стандарту початкової освіти, законів України «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про інноваційну діяльність», «Положення про порядок планування і контролю за виконанням наукових досліджень в НАПН України», інших нормативно-правових документів із питань науки та освіти. Валідність дослідження забезпечувалася презентативністю результатів проведених експериментів.

Ступінь впровадження: концепція, навчально-методичний посібник, методичні рекомендації, підручники і навчальні посібники з іноземних мов для учнів початкової школи, наукові статті, тези виступів на різного рівня конференціях і семінарах.

Ефективність дослідження: окремі науково-теоретичні положення дослідження впроваджено у процес навчання іноземних мов учнів початкових класів ЗЗСО, у зміст підручників і навчальних посібників з іноземних мов для початкової школи та рукописів навчальних посібників.

Галузь використання: педагогіка, психологія, теорія та методика навчання іноземних мов.

ВСТУП

Тема: *«Дидактичні та методичні засади компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі»* (номер державної реєстрації: 0117U000047).

Соціально-економічні зміни, що відбуваються в модерному світі, зумовлені насамперед активізацією міжнародних контактів, які виникають між державами з різними мовами і культурами, а також є результатом мобільності громадян у світовому середовищі.

Сучасний розвиток шкільної іншомовної освіти характеризується впровадженням компетентнісного підходу до навчання, що найбільше відповідає сьогodнішнім потребам суспільства і випускника закладу загальної середньої освіти, має сприяти формуванню компетентної особистості, котра змогла б жити і творити в сучасному швидкозмінному соціумі. Усе це зумовлює необхідність перегляду окремих аспектів цілей і змісту навчання та засобів їх реалізації в системі шкільної іншомовної освіти.

Відповідно до Державного стандарту початкової освіти (2018 р.) початкова освіта є першим рівнем повної загальної середньої освіти, який відповідає першому рівню Національної рамки кваліфікацій.

Метою початкової освіти є всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості, що забезпечують її готовність до життя в демократичному й інформаційному суспільстві, продовження навчання в основній школі.

Початковий етап навчання іноземної мови в сучасному закладі загальної середньої освіти є надзвичайно важливим, оскільки в цей період закладаються психолінгвістичні основи іншомовної комунікативної компетентності, необхідні та достатні для подальшого її розвитку й удосконалення. Тут відбувається становлення засад для формування іншомовних фонетичних, лексичних, граматичних та орфографічних

навичок, а також умінь сприймати на слух, говорити, читати і писати в межах визначених програмою результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів. У початковій школі важливо зацікавити учнів вивченням іноземної мови, викликати в них позитивне ставлення до предмета, умотивувати необхідність володіння іноземною мовою як засобом міжкультурного спілкування.

Оновлення змісту навчання є визначальним складником реформування національної освіти і передбачає приведення його у відповідність до сучасних потреб учня й суспільства. Зміст навчання іноземної мови в початковій школі добирається відповідно до психофізіологічних особливостей учнів молодшого шкільного віку; забезпечується єдністю предметного, процесуального та емоційно-ціннісного компонентів і створюється на засадах оволодіння іноземною мовою в контексті міжкультурної парадигми, що передбачає навчання мови народу, який нею спілкується, та ознайомлення з його культурою. Такий підхід зумовлює формування готовності до міжкультурної комунікації в межах типових сфер, тем і ситуацій спілкування, визначених навчальною програмою. На кінець 2-го класу учні досягають рівня PreA1, а на кінець 4-го класу – рівня A1. Ці рівні характеризують результати навчальних досягнень у кожному виді мовленнєвої діяльності та узгоджуються із Загальноєвропейськими Рекомендаціями з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання.

Вимоги до обов'язкових результатів навчання визначаються з урахуванням компетентнісного підходу до навчання, в основу якого покладено десять ключових компетентностей: спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами, спілкування іноземними мовами, математична компетентність, основні компетентності у природничих науках і технологіях, інформаційно-цифрова компетентність, уміння вчитися упродовж життя, ініціативність і підприємливість, соціальна та громадянська компетентності, обізнаність та самовираження у сфері культури, екологічна грамотність і здорове життя.

Головна мета навчання іноземної мови учнів початкової школи полягає

у формуванні в іншомовної комунікативної компетентності, що забезпечується лінгвістичним, мовленнєвим і соціокультурним досвідом, узгодженим з віковими можливостями дітей молодшого шкільного віку.

Зазначена тема є новою у вітчизняній освітній галузі, вона має окремі наукові розроблення в зарубіжній педагогічній теорії та практиці. У відділі навчання іноземних мов питання, визначене для наукового дослідження, не було предметом спеціального розгляду.

Наукові співробітники, які брали участь у дослідженні заявленої теми, є розробниками Державних стандартів з іноземних мов (Басай Н.П., Редько В.Г.), авторами чинних навчальних програм для різних типів шкіл і всіх рівнів (Басай Н.П., Редько В.Г.), авторами шкільних підручників і навчальних посібників (Басай Н.П., Пасічник О.С., Полонська Т.К., Редько В.Г.), монографій, навчально-методичних посібників, методичних рекомендацій для вчителів, електронних засобів навчання тощо.

Проведення дослідження ґрунтувалося на таких *положеннях*:

1) іншомовна комунікативна компетентність учнів початкової школи – це сукупність набутих учнями знань, умінь, навичок, способів діяльності, ставлення, мотивів, необхідних для усвідомленого виконання дій, спрямованих на оволодіння іншомовним спілкуванням у межах вимог навчальної програми;

2) іншомовна комунікативна компетентність – це інтегрована характеристика особистості учня, яка передбачає оволодіння ним досвідом іншомовного спілкування в усній та письмовій формах у межах програмових вимог і засвоєння культурних цінностей народу, мова якого вивчається;

3) формування іншомовної предметної компетентності – це діяльність, яка здійснюється в межах таких структурних компонентів: *мотиваційного* (ставлення учнів до навчання, ціннісні орієнтації); *когнітивного* (знання, уміння, навички); *діяльнісного* (способи і форми виконання навчальних дій, спрямованих на оволодіння іншомовною комунікативною діяльністю); *контрольно-оцінного* (самооцінювання і самоконтроль рівня власних

навчальних досягнень); *рефлексивного* (самоаналіз, самооцінка, самокорекція);

4) зміст іншомовної компетентності передбачає оволодіння учнями іноземною мовою для життя у світовому просторі та розуміння інших культур і створюється на підґрунті таких компетентностей: *інформаційної* (виявляти вміння вчитися: користуватися підручником, довідниковою літературою, зразками мовлення, словником, Інтернетом; аналізувати, систематизувати, узагальнювати – відповідно до вікових можливостей школярів); *аксіологічної* (висловлювати емоційно-ціннісні ставлення до об'єктів спілкування; формулювати власні оцінні судження і думку щодо предметів і явищ, навколо яких відбувається спілкування); *мовної* (виявляти вміння адекватно користуватися лексичним і граматичним матеріалом для породження і сприймання іншомовних текстів); *мовленнєвої* (виявляти вміння організувати, брати участь і підтримувати іншомовне спілкування в усній та письмовій формах, дотримуючись вербальних норм).

Дослідження проблеми компетентісно спрямованого навчання іноземної мови в початковій школі уможлиблює вносити певні корективи до змісту чинних навчальних програм, зорієнтовувати діяльність авторів шкільної навчальної літератури на компетентісну парадигму побудови її змісту, дає змогу формувати чіткі уявлення в учителів щодо організації їхньої діяльності на засадах компетентісно орієнтованої методики.

Здійснене дослідження може слугувати науковим підґрунтям для його розвитку на наступних ступенях навчання іноземних мов відповідно до навчального досвіду, вікових можливостей і потреб учнів основної та профільної школи.

Об'єкт дослідження: процес навчання іноземних мов у початковій школі.

Предмет дослідження: дидактико-методичні засади компетентісно компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі.

Мета дослідження: визначити й науково обґрунтувати дидактичні та методичні засади компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі.

Завдання дослідження:

1. Науково обґрунтувати сутність і компонентний склад іншомовної комунікативної компетентності учнів початкової школи та охарактеризувати навчальне середовище для її формування.

2. Розробити «Концепцію компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов учнів початкової школи».

3. Визначити й охарактеризувати рівні сформованості та розробити критерії оцінювання іншомовної комунікативної компетентності учнів молодшого шкільного віку.

4. Окреслити психолого-педагогічні умови впровадження компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі.

5. Розробити методичні рекомендації «Організація компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі».

6. Підготувати рукопис навчально-методичного посібника «Дидактичні та методичні засади компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі».

7. Апробувати розроблені теоретичні положення наукового дослідження та перевірити їх ефективність у навчальному процесі.

Методи дослідження, що використовувалися: *теоретичні* (аналіз наукової та навчальної літератури, програм, концепцій; вивчення й узагальнення досвіду навчання іноземних мов у початковій школі загальноосвітніх навчальних закладів); *емпіричні* (бесіди з учителями й учнями, анкетування, педагогічне спостереження, моделювання, діагностування); *експериментальні* (апробація теоретичних положень, викладених у концепції, методичних рекомендаціях, змісті навчально-методичного посібника).

Загальна гіпотеза дослідження ґрунтувалася на припущенні, що цілі

та зміст компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі будуть успішно реалізовані за умови створення навчального середовища, яке сприятиме усвідомленому оволодінню учнями навчальним матеріалом, а форми, методи, види та способи діяльності передбачатимуть розвиток в них креативних здібностей і готовності самостійно й усвідомлено виконувати творчі види роботи згідно з їхніми віковими можливостями та інтересами і сприятимуть формуванню вміння вчитися, спонукатимуть до рефлексії щодо власних можливостей і досягнутих результатів.

Концепція дослідження базувалася на розумінні цілей і змісту компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов учнів початкової школи як підсистеми змісту загальної шкільної іншомовної освіти і на основі системного підходу розглядалася як цілісне системне утворення, що функціонує як підсистема в макроструктурі всієї системи та демонструє наступність і взаємодію із загальношкільним освітнім середовищем, ілюструючи динамічність свого розвитку.

Розроблення наукових підходів до визначення окреслених цілей і конструювання змісту навчання здійснювалося з урахуванням вікових особливостей і можливостей учнів, їхніх інтересів, нахилів, мотивів, навчального та життєвого досвіду. Пріоритетними концептуальними засадами дослідження слугували компетентнісний, комунікативний, діяльнісний, особистісно орієнтований та культурологічний підходи до навчання іноземних мов учнів молодшого шкільного віку, а також основні положення Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти.

Наукова новизна здобутих результатів дослідження полягає: а) у визначенні та науковому обґрунтуванні цілей і змісту компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов учнів початкової школи, які ґрунтуються на положеннях комунікативного, діяльнісного, особистісно орієнтованого та культурологічного підходів і передбачають формування в учнів іншомовної комунікативної компетентності, котра сприяє вдосконаленню їхнього іншомовного комунікативного досвіду, а також

рівня освіченості, розвитку і вихованості; б) у визначенні та науковому обґрунтуванні педагогічної технології оволодіння змістом компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов відповідно до індивідуальних особливостей, можливостей, інтересів, здібностей, нахилів, мотивів та комунікативних намірів учнів.

Теоретичне значення дослідження полягає: а) у визначенні дидактичних і методичних засад компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі; б) у науковому обґрунтуванні компонентного складу іншомовної комунікативної компетентності учнів початкової школи; в) у визначенні, науковому обґрунтуванні та розробленні принципів добору змісту компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі; г) у визначенні та науковому обґрунтуванні рівнів сформованості та в характеристиці критеріїв оцінювання рівня сформованості іншомовної комунікативної компетентності учнів молодшого шкільного віку.

Практичне значення дослідження полягає в забезпеченні системи іншомовної освіти в початковій школі: а) концепцією компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов молодших школярів; б) навчально-методичним посібником щодо дидактичних і методичних засад компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов учнів початкової школи; в) методичними рекомендаціями з питань організації компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі.

Експериментальна база дослідження – експериментальні навчальні заклади відділу навчання іноземних мов: Нововолинський ліцей № 1 Нововолинської міської ради Волинської обл.; Перша міська гімназія м. Черкаси (Асоційована школа ЮНЕСКО) Черкаської міської ради Черкаської обл.; Навчально-виховний комплекс (спеціалізована школа І ступеня з поглибленим вивчення іспанської мови – суспільно-гуманітарна гімназія) № 176 імені Мігеля де Сервантеса міста Києва; Житомирська міська гуманітарна гімназія № 23 ім. М. Й. Очерета; Спеціалізована школа

I-III ступенів № 125 м. Києва з поглибленим вивченням англійської мови.

Апробація і впровадження. Проміжні та кінцеві результати дослідження упроваджувалися в навчальний процес початкової школи експериментальних навчальних закладів відділу та інших закладів загальної середньої освіти України, обласні інститути післядипломної педагогічної освіти, заклади вищої педагогічної освіти, що здійснюють підготовку майбутніх учителів іноземних мов. Окрім того, апробація й упровадження результатів проведеного дослідження здійснювалися шляхом обговорення їх на засіданнях відділу навчання іноземних мов і вченої ради Інституту педагогіки НАПН України, на міжнародних, всеукраїнських і регіональних наукових конференціях та науково-практичних семінарах у різних регіонах України. Загалом протягом трьох років в освітню практику було впроваджено 87 результатів дослідження: наукова продукція (концепція, монографії), науково-виробнича продукція (методичні рекомендації), навчальна продукція (навчально-методичний посібник), електронні ресурси, експертні висновки, рекомендації міжнародних і всеукраїнських наукових конференцій тощо.

Соціальний ефект упровадження результатів дослідження: підвищення значення та розширення функцій іноземної мови як засобу міжкультурного спілкування в сучасному глобалізованому світовому просторі, що зумовлює перегляд цілей та змісту її навчання у зв'язку з активізацією та розширенням міжнародних зв'язків України в сучасному соціально-економічному просторі.

Структура дослідження. Педагогічне проектування змісту наукового дослідження узгоджувалося з його етапами і термінами виконання. Усього визначено три етапи, на кожному з яких здійснено певну наукову діяльність відповідно до мети і завдань дослідження: I-ий етап: *Пошуково-концептуальний* (2017 р.). II-ий етап: *Теоретико-моделювальний* (2018 р.). III-ий етап: *Узагальнювально-впроваджувальний* (2019 р.).

На I-му етапі (2017 рік) вивчено й проаналізовано наукову літературу

з окресленої проблеми дослідження; виявлено основні напрями дослідження; розроблено нормативні документи дослідження; визначено дидактичні та методичні засади компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі; розроблено концептуальні підходи, дидактичні та методичні засади проектування компетентісно орієнтованого змісту навчання іноземних мов учнів початкової школи; визначено й науково обґрунтовано сутність та компонентний склад іншомовної комунікативної компетентності учнів молодшого шкільного віку; охарактеризовано навчальне середовище для її формування; з'ясовано психолого-педагогічні умови впровадження компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі; розроблено концепцію компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов учнів початкової школи та апробовано її основні положення.

На II-му етапі (2018 рік) здійснено дидактичне моделювання змісту компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов учнів початкової школи; визначено й науково обґрунтовано принципи, форми, методи і засоби компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов учнів 1–4 класів; обґрунтовано рівні сформованості та визначено критерії оцінювання іншомовної комунікативної компетентності учнів; науково обґрунтовано систему навчальної діяльності, що забезпечує успішне застосування компетентісного підходу до навчання іноземних мов у початковій школі та здійснено апробацію її компонентів; розроблено й апробовано зміст методичних рекомендації з питань організації компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов учнів початкової школи.

Упродовж III-го етапу (2019 рік) узагальнено та систематизовано теоретичні положення дослідження; скориговано зміст навчально-методичного посібника за результатами його апробації та підготовлено до видання його рукопис; здійснено впровадження наукових результатів дослідження в освітню практику та їх моніторинг; виявлено соціальний ефект

упровадження результатів дослідження; підготовлено заключний науковий, річний та анотовані звіти, іншу звітну документацію.

Науково-теоретичні результати дослідження:

уточнено цілі та завдання компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі відповідно до концептуальних положень Нової української школи та *схарактеризовано* його сутність;

проаналізовано й узагальнено: соціально-історичні та психолого-педагогічні передумови запровадження раннього навчання іноземних мов в Україні та за кордоном; вітчизняний і зарубіжний досвід компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов у закладах загальної середньої освіти; стан розробленості проблеми навчання іноземних мов у початковій школі на засадах компетентісного підходу в теорії і педагогічній практиці; науково-педагогічні засади побудови змісту компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов учнів молодшого шкільного віку в Україні та за кордоном; загальні та конкретні очікувані результати навчання, визначені Державним стандартом початкової освіти та навчальною програмою з іноземних мов; результати експерименту з питань компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов учнів молодшого шкільного віку;

уперше розроблено: концепцію компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов учнів початкової школи; модель компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов учнів початкової школи; модель освітнього іншомовного комунікативного середовища компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі; класифікацію ігор для формування предметних і ключових компетентностей учнів молодшого шкільного віку на уроках іноземних мов;

набули подальшого розвитку: зміст ігрових технологій у теорії і практиці навчання іноземних мов учнів початкової школи; зміст, форми і методи контролю та оцінювання іншомовних навчальних досягнень учнів початкової школи; структура і зміст краєзнавчого компонента у змісті навчання іноземних мов учнів початкової школи; дидактичні функції

самостійної роботи учнів початкових класів у процесі оволодіння ними іноземною мовою;

удосконалено: методику формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетентності учнів 1–4 класів НУШ; структуру і зміст сучасного уроку іноземної мови в початковій школі відповідно до вимог НУШ; систему роботи над проектною діяльністю як засобу компетентнісно орієнтованого навчання іншомовного спілкування учнів початкової школи;

визначено й науково обґрунтовано: дидактичні та методичні засади компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі; принципи добору та функції навчального матеріалу для змісту компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов учнів 1–4 класів; принципи, форми, методи і засоби компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов учнів молодшого шкільного віку; тематику спілкування іноземною мовою учнів початкової школи; психолого-педагогічні умови впровадження компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі; теоретико-методологічні підходи до побудови змісту уроків іноземної мови в початковій школі відповідно до компетентнісно орієнтованого навчання; науково-теоретичні підходи до організації самостійної роботи учнів початкової школи у процесі компетентнісного орієнтованого навчання іноземних мов;

розроблено й схарактеризовано: концептуальні підходи, дидактичні та методичні засади проектування компетентнісно орієнтованого змісту навчання іноземних мов учнів початкової школи; принципи добору змісту компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі; систему навчальної діяльності, яка забезпечує успішне застосування компетентнісного підходу до навчання іноземних мов у початковій школі; систему вправ і завдань для формування іншомовної компетентності в читанні та контролю розуміння прочитаного тексту з урахуванням сучасних умов і тенденцій;

визначено й схарактеризовано: зміст предметних і ключових компетентностей здобувачів початкової освіти у процесі навчання іноземної мови; навчальне середовище, у тому числі тематику спілкування і засоби, що сприяють формуванню в учнів початкової школи іншомовної комунікативної компетентності; вікові та психологічні особливості сучасних учнів початкової школи, їхню мотивацію і готовність до вивчення іноземної мови на засадах компетентісно орієнтованого навчання; об'єкти соціокультурного компонента змісту навчання іноземних мов учнів початкової школи відповідно до компетентісно орієнтованого навчання; типологію уроків іноземної мови в початковій школі на засадах компетентісного підходу; рівні сформованості та критерії оцінювання іншомовної предметної компетентності та її складників учнів 1–4 класів відповідно до вимог НУШ; сутність і характер іншомовних текстів для читання в початковій школі та вимоги до них на засадах компетентісного підходу; технології оцінювання іншомовної предметної та ключових компетентностей у початковій школі (мовне портфоліо, лепбук, KnowledgeBoard);

з'ясовано готовність учнів 1–4 класів і вчителів до оволодіння компетентісно орієнтованим змістом навчання іноземних мов у початковій школі шляхом проведеного анкетування вчителів іноземних мов початкової школи закладів загальної середньої освіти різних регіонів України; результати анкетування висвітлено у трьох наукових публікаціях і включено до змісту рукопису навчально-методичного посібника;

скориговано зміст навчально-методичного посібника «Дидактичні та методичні засади компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі» за результатами його апробації та відповідно до основних нормативних документів Нової української школи;

апробовано: окремі компоненти моделі змісту компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов учнів молодшого шкільного віку; систему навчальних дій та основні положення методичних рекомендацій

щодо концепції компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов учнів 1–4 класів; зміст розділів навчально-методичного посібника «Дидактичні та методичні засади компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі» і методичних рекомендацій «Організація компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі»;

упроваджено: основні теоретичні положення «Концепції компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов учнів початкової школи»; науково-теоретичні положення Концепції навчальних посібників елективних курсів і Навчальної програми елективних курсів з іноземних мов для профільної школи; зміст чотирьох навчальних посібників елективних курсів з іноземних мов для учнів профільної школи, підготовлених за результатами дослідження, завершеного у 2016 році.

підготовлено й видруковано: концепцію, методичні рекомендації, 57 статей, 46 матеріалів конференцій і тез.

підготовлено до видання рукопис навчально-методичного посібника «Дидактичні та методичні засади компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі».

Прикладні результати дослідження:

наукова продукція: *препринт* – 1: «Концепція компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов учнів початкової школи» (2,0 а.а.);

виробничо-практична продукція: *методичні рекомендації* – 1: «Організація компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі» (2,0 а.а.);

навчальна продукція: *навчально-методичний посібник (рукопис)* – 1: «Дидактичні та методичні засади компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі» (18,0 а.а.);

статті – 53; **матеріали конференцій і тези** – 46.

ОСНОВНА ЧАСТИНА

Планове дослідження прикладного характеру «Дидактичні та методичні засади компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі» є комплексним і умовно поділяється на кілька підтем, пов'язаних між собою загальною проблемою. Кожний компонент є автономним доробком наукового співробітника, але водночас він певним чином розкриває один із аспектів загальної проблеми, надаючи їй як теоретичного, так і практичного спрямування.

Робота виконувалася відповідно до потреб сучасної педагогічної науки та шкільної практики, на засадах новітніх досягнень у галузі дидактики, психології, методики навчання іноземних мов і суміжних із ними наук.

Підзвітна тема складається з таких компонентів:

- Сутність компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі.
- Моделювання компетентнісно орієнтованого змісту навчання іноземних мов учнів початкової школи.
- Організація компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі.
- Формування іншомовної компетентності учнів початкової школи в читанні з урахуванням сучасних умов і тенденцій.
- Використання ігрових технологій у теорії і практиці навчання іноземних мов учнів початкової школи.
- Рівні сформованості та критерії оцінювання іншомовних компетентностей учнів початкової школи.
- Зміст і структура краєзнавчого компонента змісту навчання іноземної мови учнів початкової школи.
- Теоретико-методологічні підходи до побудови змісту уроку іноземної мови відповідно до компетентнісно орієнтованого навчання.
- Організація самостійної роботи учнів початкової школи у процесі компетентнісного орієнтованого навчання іноземних мов.

Виконавець: **РЕДЬКО ВАЛЕРІЙ ГРИГОРОВИЧ**,
доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, доцент,
завідувач відділу навчання іноземних мов

Терміни виконання: початок – 01.01.2017 р., кінець – 31.12.2019 р.

Актуальність дослідження. Варіативність системи сучасної шкільної освіти, її тенденції на компетентнісні, розвивальні, особистісно орієнтовані технології навчання активізують необхідність створення умов для розкриття індивідуальних можливостей і творчого потенціалу кожного учня, проявлення в ньому потреби сформувати в собі здатність стати активним суб'єктом процесу соціалізації в сучасному світовому глобалізованому просторі. Вирішальна роль у цьому процесі належить іноземній мові як важливому засобу впливу на соціальну і комунікативну мобільність учня, яка різнобічно сприяє формуванню його готовності до саморегуляції пізнавальної діяльності та самовдосконалення. Визначальне місце в цих трансформаційних процесах відводиться закладу загальної середньої освіти (ЗЗСО), у якому зміст навчання іноземної мови зумовлюється стратегічними напрямками розвитку сучасної шкільної освіти – спрямуванням навчальної діяльності на вироблення в учнів важливих життєвих компетентностей, необхідних для майбутнього самостійного життя незалежно від обраної професійної діяльності.

Компетентнісна парадигма навчання проявляється насамперед у процесі практичної діяльності, коли учні не тільки отримують певні прагматично спрямовані знання, але й виконують систему навчальних дій, що забезпечують оволодіння цими знаннями у практичній діяльності. Лише за умови, що кожен учень особисто братиме участь у виконанні навчальних дій, усвідомить їх функціональне призначення у комплексі з іншими діями, він зможе набути досвіду життєдіяльності в оновленому соціумі.

Основними напрямками компетентнісно орієнтованого змісту навчання іноземних мов у початковій школі відповідно до компетентнісної парадигми

та вимог Нової української школи є:

а) дидактичне переосмислення сутності навчального матеріалу під кутом зору його доцільності, доступності, відповідності комунікативним потребам учнів молодшого шкільного віку, достатності для забезпечення їхніх комунікативних намірів;

б) визначення значущих зв'язків вивченого матеріалу із життєвою практикою, що асоціюється з рівнем його прагматичності – сферами використання у реальних умовах спілкування;

в) забезпечення ефективної активізації мовного матеріалу в різних видах мовленнєвої діяльності через умотивованість навчальних дій і використання оптимальної системи вправ і завдань та дидактично доцільних допоміжних матеріалів;

г) сприяння усвідомленому й умотивованому засвоєнню учнями способів діяльності з навчальним іншомовним матеріалом у межах певного кола понять, явищ, процесів, об'єктів, фактів, зокрема тем для спілкування, змісту мовного і мовленнєвого матеріалу, змісту правил-інструкцій тощо.

Саме ці положення слугували підґрунтям для побудови змісту компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі.

Вихідні дані для проведення дослідження. Базові положення компетентнісного підходу до навчання викладено в наукових публікаціях українських учених-педагогів: Н.М. Бібік, О.І. Локшиної, О.В. Овчарук, О.І. Пометун, О.Я. Савченко та ін. Певний відбиток ця проблема знайшла у працях українських дослідників у сфері іншомовної освіти (Н.Ф. Бориско, Л.Я. Зєня, Л.В. Калініна, С.Ю. Ніколаєва, І.В. Самойлюкевич та ін.) і наукових співробітників відділу навчання іноземних мов Інституту педагогіки НАПН України (Н.П. Басай, І.О. Горошкін, О.С. Пасічник, Т.К. Полонська, В.Г. Редько).

Як засвідчує аналіз науково-методичної літератури із зазначеної проблеми, деякі аспекти застосування компетентнісного підходу в навчанні іноземних мов учнів початкової школи були предметом розгляду окремих

науковців і практиків, проте системного дослідження щодо трактування іншомовних компетентностей на цьому етапі нами не було виявлено. Бракувало ґрунтовних досліджень щодо сутності та характеру іншомовних текстів для читання в початковій школі відповідно до компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов. Необхідно було розробити систему вправ і завдань для формування іншомовної предметної компетентності в читанні з урахуванням сучасних умов і тенденцій. Сучасна теорія і практика навчання іноземних мов учнів молодшого шкільного віку потребувала також розроблення класифікації ігор на засадах компетентісного підходу та нового переосмислення критеріїв оцінювання іншомовних компетентностей учнів початкової школи.

Об'єкт дослідження: процес навчання іноземних мов у початковій школі.

Предмет дослідження: дидактичні та методичні засади компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі.

Мета дослідження: визначити й науково обґрунтувати дидактичні та методичні засади компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі.

Завдання дослідження:

1. Вивчити та проаналізувати вітчизняний та зарубіжний досвід компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов у закладах загальної середньої освіти.

2. Уточнити цілі, завдання та охарактеризувати сутність компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі.

3. Визначити, науково обґрунтувати й охарактеризувати компонентний склад іншомовної комунікативної компетентності учнів молодшого шкільного віку.

4. Визначити та охарактеризувати навчальне середовище, у тому числі тематику спілкування і засоби, що сприяють формуванню в учнів початкової школи іншомовної комунікативної компетентності.

5. Науково обґрунтувати та практично розробити принципи добору змісту компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі.

6. Визначити та охарактеризувати психологічні можливості учнів початкової школи, їхню мотивацію та готовність до вивчення іноземної мови на компетентнісно орієнтованих засадах.

7. Розробити методичні рекомендації «Організація компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі».

8. Підготувати матеріали до: а) Концепції компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов учнів початкової школи, б) навчально-методичного посібника «Дидактичні та методичні засади компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі».

Наукова новизна і теоретичне значення дослідження полягають у: а) визначенні цілей і сутності змісту компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі; б) визначенні та науковому обґрунтуванні компонентного складу іншомовної комунікативної компетентності учнів молодшого шкільного віку; в) визначенні та обґрунтуванні змісту навчального середовища, зокрема тематики спілкування і засобів, що сприяють формуванню в учнів початкової школи іншомовної комунікативної компетентності; г) науковому обґрунтуванні принципів добору змісту компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі.

Практичне значення дослідження полягає в забезпеченні системи іншомовної освіти в початковій школі: а) концепцією компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов учнів молодшого шкільного віку; б) навчально-методичним посібником щодо дидактичних і методичних засад компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов учнів початкової школи; в) методичними рекомендаціями з питань організації компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі.

Апробація і впровадження. Науково-теоретичні положення дослідження апробувалися й упроваджувалися в експериментальних

навчальних закладах відділу, а проміжні та кінцеві його результати було оприлюднено на науково-педагогічних зібраннях за участю представників МОН України, ОППО, закладів вищої освіти, які здійснюють підготовку майбутніх учителів іноземних мов. Вони також можуть бути використані науковцями, методистами, учителями, авторами підручників.

Соціальний ефект упровадження результатів дослідження: підвищення значення та розширення функцій іноземної мови як засобу міжкультурного спілкування в сучасному глобалізованому світовому просторі, що зумовлює перегляд цілей та змісту її навчання у зв'язку з активізацією та розширенням міжнародних зв'язків України в сучасному соціально-економічному просторі.

Експериментальна база дослідження – експериментальні навчальні заклади відділу навчання іноземних мов: Перша міська гімназія Черкаської міської ради Черкаської обл.; Нововолинський ліцей № 1 Нововолинської міської ради Волинської обл.; Житомирська міська гуманітарна гімназія № 23 ім. М.Й. Очерета; НВК (спеціалізована школа I ступеня з поглибленим вивчення іспанської мови – суспільно-гуманітарна гімназія № 176 імені Мігеля де Сервантеса міста Києва; Спеціалізована школа I-III ступенів № 125 м. Києва з поглибленим вивченням англійської мови.

Організація дослідження. Дослідження здійснювалось у три етапи.

I-ий етап (2017 р.): вивчено та проаналізовано вітчизняний і зарубіжний досвід компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов у ЗЗСО; уточнено цілі та завдання дослідження; охарактеризовано сутність компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі; визначено й охарактеризовано психологічні можливості учнів початкової школи, їхню мотивацію та готовність до вивчення іноземної мови на компетентісно орієнтованих засадах; визначено, науково обґрунтовано й охарактеризовано компонентний склад іншомовної комунікативної компетентності учнів молодшого шкільного віку; науково обґрунтовано та практично розроблено принципи добору змісту компетентісно

орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі; підготовлено матеріали до Концепції компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов учнів початкової школи та матеріали до навчально-методичного посібника (відповідно до завдань дослідження).

II-ий етап (2018 р.): визначено, обґрунтовано та розроблено тематику спілкування іноземною мовою учнів початкової школи; визначено й охарактеризовано навчальне середовище, що сприяє формуванню в учнів початкової школи іншомовної комунікативної компетентності; здійснено характеристику засобів навчання іншомовного спілкування на засадах компетентісної парадигми; змодельовано компетентісно орієнтований зміст навчання іноземних мов учнів початкової школи та проаналізовано його результати; апробовано науково-теоретичні положення дослідження в експериментальних навчальних закладах і на наукових зібраннях; підготовлено матеріали до навчально-методичного посібника та концепції (відповідно до завдань дослідження).

III-ій етап (2019 р.): узагальнено результати дослідження; здійснено апробацію матеріалів підготовлених розділів до навчально-методичного посібника та концепції (відповідно до завдань дослідження) та їх коригування; підготовлено рукописи до видання.

Результати дослідження:

1. Концепція компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов молодших школярів (у співавторстві).
2. Навчально-методичний посібник «Дидактичні та методичні засади компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі» (рукопис; у співавторстві).
3. Методичні рекомендації «Організація компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі».
4. Статті (22, у т.ч. 7 – у співавтор.) і 13 матеріалів конференцій і тез.

Виконавець: **ПОЛОНСЬКА ТАМАРА КОСТЯНТИНІВНА**,
кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник відділу навчання іноземних мов

Терміни виконання: початок – 01.01.2017 р., кінець – 31.12.2019 р.

Актуальність дослідження. Новий рівень розвитку соціуму й економіки, глобалізації та інтеграції в різних сферах сучасного життя визначають актуальність і важливість вивчення іноземної мови як засобу міжкультурного та міжособистісного спілкування. Ці зміни сприяли зростанню уваги до вивчення проблем оволодіння учнями початкової школи іноземною мовою. Від результативності та ефективності початкової освіти, яка закладає фундамент для подальшого розвитку особистості та розкриття її творчого потенціалу, значною мірою залежить якість функціонування й розвитку середньої і старшої школи. Саме в початкових класах, де діти вперше знайомляться з культурою і мовою іншого народу, формується їхнє ставлення до навчального предмета «іноземна мова», закладаються психолінгвістичні основи іншомовної комунікативної компетентності, необхідні та достатні для подальшого її розвитку та вдосконалення.

Новий Державний стандарт початкової освіти (2018 р.), який ґрунтується на засадах особистісно орієнтованого і компетентнісного підходів, передбачає оволодіння учнями протягом навчання в початковій школі ключовими компетентностями, які спрямовані на їхній особистісно-соціальний та інтелектуальний розвиток, формуються на міжпредметній основі та є інтегрованим результатом предметних і міжпредметних компетентностей.

Запланована тема спрямована на дидактичне й методичне обґрунтування компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі. Дослідження передбачає теоретичне опрацювання і

практичну реалізацію методики навчання іноземних мов на компетентнісних засадах, що є визначальним пріоритетом у сучасній шкільній освіті.

Компетентнісно орієнтоване спрямування процесу навчання іноземних мов дасть можливість учням молодшого шкільного віку усвідомлено оволодівати навчальним матеріалом, забезпечить виконання вимог чинних навчальних програм з іноземних мов, сприятиме досягненню відповідного рівня, визначеного європейськими стандартами для цієї вікової категорії користувачів іноземної мови (A1 – для закладів загальної середньої освіти і A2 – для спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов), що слугуватиме підґрунтям для розвитку іншомовних предметних і ключових компетентностей на подальших ступенях навчання відповідно до вікових можливостей, навчального досвіду і потреб учнів.

Вихідні дані для проведення дослідження. Базові положення компетентнісного підходу до навчання закладено в Концепції Нової української школи, у Державному стандарті початкової освіти, у Типовій освітній програмі для закладів загальної середньої освіти, а також висвітлено в наукових публікаціях українських учених-педагогів: Н.М. Бібік, О.І. Локшиної, О.В. Овчарук, О.І. Пометун, О.Я. Савченко та ін. Певний відбиток ця проблема знайшла у працях українських дослідників у сфері іншомовної освіти (Н.Ф. Бориско, Л.Я. Зєня, Л.В. Калініна, С.Ю. Ніколаєва, І.В. Самойлюкевич та ін.) і наукових співробітників відділу навчання іноземних мов Інституту педагогіки НАПН України (Н.П. Басай, О.С. Горошкін, О.С. Пасічник, Т.К. Полонська, В.Г. Редько).

Як засвідчує аналіз науково-методичної літератури із зазначеної проблеми, деякі аспекти застосування компетентнісного підходу в навчанні іноземних мов учнів молодшого шкільного віку були предметом розгляду окремих науковців і практиків, проте системного дослідження щодо трактування іншомовних компетентностей на цьому етапі нами не було виявлено. Бракує ґрунтовних досліджень щодо сутності та характеру іншомовних текстів для читання в початковій школі відповідно до

компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов. Необхідно розробити систему вправ і завдань для формування іншомовної предметної компетентності в читанні з урахуванням сучасних умов і тенденцій. Сучасна теорія і практика навчання іноземних мов учнів початкової школи потребує також розроблення класифікації ігор на засадах компетентнісного підходу та нового переосмислення критеріїв оцінювання іншомовних предметних і ключових компетентностей учнів 1–4 класів.

Об'єктом дослідження є процес компетентнісно орієнтованого навчання іноземної мови учнів початкової школи.

Предмет дослідження становлять дидактико-методичні засади формування іншомовної комунікативної компетентності на засадах компетентнісного підходу.

Мета дослідження полягає в теоретичному визначенні, науковому обґрунтуванні та практичному розробленні дидактичних і методичних засад компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі.

Завдання дослідження:

1. Дослідити сутність і характер іншомовних текстів для читання в початковій школі та вимоги до них відповідно до компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі.

2. Науково обґрунтувати, розробити та охарактеризувати систему вправ і завдань для формування іншомовної компетентності в читанні з урахуванням сучасних умов і тенденцій та апробувати її у шкільній практиці (на прикладі англійської мови).

3. Проаналізувати проблему використання ігрових технологій у теорії і практиці навчання іноземних мов учнів початкової школи та розробити класифікацію ігор відповідно до компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі.

4. Визначити та охарактеризувати рівні сформованості та критерії оцінювання іншомовних компетентностей учнів початкової школи.

5. Підготувати рукописи «Концепції компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов учнів початкової школи» і навчально-методичного посібника «Дидактичні та методичні засади компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі» (у співавторстві).

6. Апробувати основні теоретичні положення, викладені в концепції і підготовлених розділах навчально-методичного посібника.

Для реалізації поставлених завдань використано такі **методи дослідження**: теоретичний аналіз наукової літератури, навчальних програм, підручників і посібників із досліджуваної проблеми; педагогічне спостереження за навчальним процесом; бесіди; анкетування; апробація теоретичних положень, викладених у концепції і розділах навчально-методичного посібника; аналіз отриманих результатів.

Наукова новизна і теоретичне значення одержаних результатів полягають у розробленні системи вправ і завдань для формування іншомовної компетентності в читанні з урахуванням сучасних умов і тенденційна відповідно до компетентнісного підходу в навчанні іноземних мов; у розробленні класифікації ігор для компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов молодших школярів; у визначенні та характеристиці рівнів сформованості та критеріїв оцінювання іншомовних предметних і ключових компетентностей учнів початкової школи.

Практичне значення роботи отриманих результатів вбачається в широкому впровадженні підготовлених розділів навчально-методичного посібника «Дидактичні та методичні засади компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі» в освітній процес початкової школи та навчально-виховний процес інститутів післядипломної педагогічної освіти, а також гуманітарних (лінгвістичних) закладів вищої освіти у процесі підготовки майбутніх учителів іноземних мов. Вони також стануть у нагоді авторам навчальної літератури з іноземних мов для початкової школи, аспірантам і докторантам, які працюють над дослідженням різних аспектів навчання іноземних мов у початковій школі.

Апробація і впровадження результатів дослідження здійснювалося шляхом їх обговорення на засіданнях відділу, низки науково-практичних конференцій і семінарів для науковців і педагогів; висвітлення у фахових наукових журналах і збірниках, на сайті Інституту педагогіки НАПН України. Окремі розділи навчально-методичного посібника апробовано в експериментальних навчальних закладах відділу.

Соціальний ефект упровадження результатів дослідження: підвищенні якості навчання іноземних мов як засобу міжкультурного спілкування в сучасному глобалізованому світовому просторі, що зумовлює перегляд цілей та змісту їх навчання в закладах загальної середньої освіти відповідно до активізації та розширення міжнародних зв'язків України в сучасному соціально-економічному просторі та створенням передумов для подальшого їх вивчення згідно з власними життєвими потребами учнів.

Експериментальна база дослідження: експериментальні навчальні заклади відділу: Навчально-виховний комплекс «Нововолинська спеціалізована школа І–ІІІ ступенів № 1 – колегіум» Нововолинської міської ради Волинської обл.; Перша міська гімназія м. Черкас (Асоційована школа ЮНЕСКО) Черкаської міської ради Черкаської обл.; Житомирська міська гуманітарна гімназія № 23 ім. М.Й. Очерета; Навчально-виховний комплекс № 176 імені Мігеля де Сервантеса м. Києва (спеціалізована школа І ступеня з поглибленим вивченням іспанської мови – суспільно-гуманітарна гімназія); Спеціалізована школа І–ІІІ ступенів № 125 м. Києва з поглибленим вивченням англійської мови.

Організація дослідження. Дослідження здійснювалося у три етапи: пошуково-концептуальний, теоретико-моделювальний, узагальнювально-впроваджувальний. Досягнуто науково-теоретичні та практичні результати.

Науково-теоретичні результати дослідження:

- *проаналізовано й узагальнено:* стан розробленості проблеми добору, тематики й обсягу навчальних текстів для іншомовного читання на

початковому етапі в педагогічній теорії та практиці; проблему використання ігрових технологій у теорії і практиці навчання іноземних мов учнів початкової школи; загальні та конкретні очікувані результати навчання (компетентності та наскрізні змістові лінії), визначені Державним стандартом початкової освіти та навчальною програмою з іноземних мов;

- **визначено й схарактеризовано:** рівні сформованості та критерії оцінювання іншомовної предметної компетентності та її складників учнів 1–4 класів відповідно до вимог Нової української школи; сутність і характер іншомовних текстів для читання в початковій школі та вимоги до них на засадах компетентнісного підходу; наскрізні змістові лінії на уроках іноземних мов у початковій школі; технології оцінювання іншомовної предметної та ключових компетентностей (мовне портфоліо, лепбук, KnowledgeBoard); види, форми і способи контролю рівня сформованості іншомовної компетентності в читанні учнів початкової школи; сучасні засоби навчання іншомовного спілкування учнів початкової школи;

- **розроблено й схарактеризовано:** систему вправ і завдань для формування іншомовної компетентності в читанні та контролю розуміння прочитаного тексту з урахуванням сучасних умов і тенденцій (на прикладі англійської мови); класифікацію ігор відповідно до компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі (ігри для формування предметних, метапредметних та інших ключових компетентностей);

- **скориговано** зміст рукописів навчально-методичного посібника «Дидактичні та методичні засади компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі» за результатами його апробації та відповідно до основних нормативних документів Нової української школи;

- **апробовано:** систему вправ і завдань для формування іншомовної компетентності в читанні в початковій школі; класифікацію ігор відповідно до компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі; зміст розділів навчально-методичного посібника «Дидактичні та

методичні засади компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі»;

- *упроваджено*: основні теоретичні положення створеної «Концепції компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов учнів початкової школи»; науково-теоретичні положення Концепції навчальних посібників елективних курсів і Навчальної програми елективних курсів з іноземних мов для профільної школи; зміст навчального посібника елективного курсу з англійської мови для профільної школи «Культура і мистецтво Великої Британії», підготовлених за результатами теми, завершеної у 2016 році.

Прикладні результати дослідження:

1. Навчально-методичний посібник «Дидактичні та методичні засади компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі» (рукопис; у співавторстві).

2. Концепція компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов молодших школярів (у співавторстві).

3. Статті (16, у т.ч. 3 – у співавторстві) і 16 матеріалів конференцій і тез.

Виконавець: **ПАСІЧНИК ОЛЕКСАНДР СЕРГІЙОВИЧ**,
канд. пед. наук, доцент, старший науковий співробітник

Термін виконання: початок – 01.01.2017 р., кінець – 31.12.2019 р.

Актуальність дослідження: Початкова школа є важливою і невід’ємною ланкою освітньої системи. Відтак, її стосуються всі інноваційні освітні тенденції, однією з яких є впровадження компетентнісного підходу.

Починаючи з 2000 року, у вітчизняній освіті нагромаджено значний досвід модернізації змісту і методики навчання у напрямі забезпечення її компетентнісної зорієнтованості. Зокрема, було прийнято ряд нормативних документів (навчальні програми, Державні стандарти, концепції тощо), які акцентують увагу на розвивальних цілях шкільної освіти, визначають навчальне співробітництво, пошукові та творчі завдання як пріоритетні види діяльності для формування як предметних, так і загальнонавчальних компетентностей учнів. У науковій педагогічній, психологічній та дидактичній літературі обґрунтовано термінологічний апарат компетентнісного навчання, описуються численні наукові розвідки з моделювання змісту й організаційних форм його реалізації та оцінювання результатів засвоєння учнями.

Загалом, упровадження компетентнісного підходу є системним і багатовимірним процесом, який цілеспрямовує всі компоненти навчального процесу на особистісно-діяльнісну та результативну освіту. Водночас, варто пам’ятати, що в початковій школі процес навчання характеризується особливими відмінностями, які зумовлені віковими та психічними особливостями учнів молодшого шкільного віку, їхніми пізнавальними можливостями та неготовністю до виконання деяких видів завдань (зокрема творчих і пошукових, які є невід’ємними складниками компетентнісного підходу в освіті). Відтак, питання моделювання компетентнісного навчання в

початковій школі мають свої особливості та вимагають проведення глибоких предметних і міжпредметних досліджень.

Нині питання добору змісту компетентнісного навчання іноземних мов в Україні розробляють і науковці, і практики (О.Д. Карп'юк, А.М. Несвіт, О.О. Паршикова, В.Г. Редько, Н.П. Чумак, Ю.М. Клименко та ін.). Незважаючи на наявність численних досліджень у цій галузі, деякі питання визначення змісту компетентнісного навчання іноземних мов у початковій школі досі залишаються дискусійними, або ж потребують конкретизації. Зокрема, доцільним вважаємо вивчення проблеми становлення компетентнісного навчання іноземних мов в історичній ретроспективі. Це дасть змогу виявити позитивні досягнення в окресленій галузі; визначити, яку роль мав зарубіжний досвід на становлення компетентнісного навчання іноземних мов в Україні, та яких трансформацій він зазнавав під час його адаптації до умов навчання у вітчизняній школі.

Беручи до уваги те, що зміст компетентнісного навчання іноземних мов доцільно будувати на засадах «діалогу культур», важливим є питання добору краєзнавчих (і соціокультурних) об'єктів. Оволодіння знаннями про ці об'єкти сприятиме формуванню цілісної картини полікультурного світу у свідомості учня із усвідомленням власної національної приналежності та культурної ідентичності. Аналіз науково-педагогічної літератури засвідчив, що питання добору об'єктів краєзнавчого компонента для навчання іноземних мов у початковій школі є одними із найменш вивчених. У свою чергу, відсутність чітких рекомендацій щодо цього аспекту, з одного боку, зумовлює нерівномірне представлення краєзнавчих об'єктів у змісті підручників з іноземних мов, залишає широкий простір для дискусій, відволікаючи авторів від добору змісту підручників, а з іншого боку, спричиняє труднощі для учнів при зміні підручників, за якими вони навчаються.

Відтак, планова тема відділу навчання іноземних мов «Дидактичні та методичні засади компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов у

початковій школі» дає змогу конкретизувати компоненти змісту навчання іноземних мов у початковій школі та окреслити рекомендації для авторів підручників, учителів, які в сукупності сприяють реалізації засад компетентнісного навчання іноземних мов учнів молодшого шкільного віку.

Об'єкт дослідження – процес навчання іноземної мови учнів початкової школи.

Предмет дослідження науково-педагогічні засади побудови змісту компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов учнів молодшого шкільного віку в Україні та за кордоном; зміст і структура краєзнавчого компонента навчання іноземних мов учнів початкової школи (1–4 класи).

Мета дослідження – проаналізувати науково-педагогічні засади побудови змісту компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов учнів молодшого шкільного віку в Україні та за кордоном; визначити зміст і структуру краєзнавчого компонента навчання іноземних мов учнів початкової школи (відповідно до процесів засвоєння іноземної мови, вікових можливостей та пізнавальних інтересів учнів цієї вікової категорії та цілей навчання іноземної мови в початковій школі).

Основні завдання дослідження полягали в тому, щоб:

1. З'ясувати стан розробленості проблеми навчання іноземних мов у початковій школі на засадах компетентнісного підходу в теорії та педагогічній практиці.

2. На основі аналізу науково-педагогічної літератури простежити становлення компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі в Україні, окреслити перспективи його подальшого розвитку.

3. На основі аналізу змісту чинних підручників іноземних мов для початкової школи, міжпредметних зв'язків, а також анкетування вчителів і учнів, визначити та обґрунтувати зміст і структуру краєзнавчого компонента для навчання іноземної мови учнів початкової школи (за роками навчання: 1–4 класи).

4. Визначити та науково обґрунтувати теоретико-методологічні підходи до побудови змісту уроку іноземної мови відповідно до компетентісно орієнтованого навчання; визначити типологію уроків іноземної мови; змодельовати урок іноземної мови для початкової школи і здійснити його аналіз.

5. Підготувати рукописи «Концепції компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов учнів початкової школи», навчально-методичного посібника «Дидактичні та методичні засади компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі» (у співавторстві).

6. Апробувати теоретичні положення, викладені в концепції і підготовлених розділах навчально-методичного посібника

Для реалізації поставлених завдань було використано теоретичні та емпіричні методи дослідження.

Теоретичні методи – аналіз наукової психологічної, педагогічної та методичної літератури, навчальних програм, чинних підручників іноземних мов для початкової школи (вітчизняних і зарубіжних); вивчення й узагальнення досвіду викладання іноземних мов у закладах загальної середньої освіти.

Емпіричні методи – *діагностичні* (бесіди з учителями й учнями, анкетування); *обсерваційні* (педагогічне спостереження за навчальним процесом); *експериментальні* (апробація положень методичних рекомендацій, навчально-методичного посібника та концепції компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов учнів початкової школи).

Гіпотеза дослідження ґрунтувалася на припущенні, що суттєвим резервом для оптимізації процесу навчання іноземних мов у початковій школі є уточнення краєзнавчого (і соціокультурного) компонента навчання іноземних мов та його уніфікація для різних років навчання. За умови реалізації такого підходу можна визначити достатній та обов'язковий обсяг краєзнавчого матеріалу для оволодіння всіма учнями початкової школи. У

свою чергу, автори шкільних підручників іноземних мов отримують чіткі рекомендації щодо добору краєзнавчого (і соціокультурного) матеріалу для їхніх доробків і, як наслідок, буде усунуто проблему повторення та дублювання інформації про краєзнавчі (і соціокультурні) об'єкти у змісті підручників іноземних мов для різних років навчання.

Наукова новизна і теоретичне значення одержаних результатів полягає в тому, що: 1) висунуто й обґрунтовано принципи добору краєзнавчого матеріалу, обов'язкового для вивчення в початковій школі; 2) уточнено краєзнавчий компонент змісту компетентнісного навчання іноземних мов у початковій школі з урахуванням потреб та інтересів учнів молодшого шкільного віку, а також рівня їхнього когнітивного розвитку; 3) систематизовано об'єкти краєзнавчого компонента, обов'язкового для вивчення в початковій школі за роками навчання (1–4 класи).

Практичне значення отриманих результатів полягає в широкому впровадженні науково-теоретичних положень навчально-методичного посібника «Дидактичні та методичні засади компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі» у навчально-виховний процес початкової школи.

Отримані результати дослідження можуть бути використані в інститутах післядипломної педагогічної освіти, у гуманітарних (лінгвістичних) закладах вищої освіти при підготовці майбутніх учителів іноземних мов. Результати дослідження слугуватимуть основою для внесення обґрунтованих коректив до змісту чинних навчальних програм; вони також стануть у нагоді авторам навчальної літератури з іноземних мов для початкової школи, аспірантам і докторантам, які працюють над дослідженням різних аспектів навчання іноземних мов у початковій школі.

Апробація і впровадження результатів дослідження здійснювалися шляхом обговорення їх на засіданнях відділу, наукових конференціях, курсах і семінарах для вчителів; висвітлення в періодичних фахових журналах і наукових збірниках. Положення навчально-методичного посібника та

Концепції компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов учнів початкової школи були апробовані в експериментальних навчальних закладах відділу.

Експериментальну базу дослідження становили експериментальні навчальні заклади відділу: Спеціалізована школа I–III ступенів № 125 м. Києва з поглибленим вивченням англійської мови; Навчально-виховний комплекс № 176 м Києва (спеціалізована школа I ступеня з поглибленим вивченням іспанської мови – суспільно-гуманітарна гімназія) № 176 імені Сервантеса де Мігеля міста Києва; Нововолинський лицей № 1 Нововолинської міської ради Волинської обл.; Перша міська гімназія м. Черкаси (Асоційована школа ЮНЕСКО) Черкаської міської ради Черкаської обл.; Житомирська міська гуманітарна гімназія № 23 ім. М. Й. Очерета.

Структура дослідження. Педагогічне проектування змісту наукового дослідження узгоджувалося з його трьома етапами і термінами виконання: I-ий етап: Пошуково-концептуальний (2017 р.); II-ий етап: Теоретико-моделювальний (2018 р.); III-ій етап: Узагальнювально-впроваджувальний (2019 р.).

На I-му етапі вивчено й проаналізовано наукову літературу з обраної проблематики; розроблено нормативні документи дослідження; визначено базові теоретичні положення (мету, завдання, концепцію, гіпотезу, теоретичне та практичне значення, очікувані результати дослідження); підготовлено програму і план-проспект дослідження; дібрано матеріали та проаналізовано науково-педагогічні засади побудови змісту компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов учнів молодшого шкільного віку в Україні та за кордоном; виявлено передумови запровадження компетентнісного підходу до навчання іноземних мов у початковій школі; визначено та науково обґрунтовано теоретико-методологічні підходи до побудови змісту уроку іноземної мови відповідно до компетентнісно орієнтованого навчання; змодельовано урок іноземної мови для початкової школи і здійснено його аналіз; підготовлено запитання до анкети щодо

особливостей компетентнісного навчання іноземних мов у початковій школі; розроблено концепцію компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов учнів початкової школи (у співавторстві) та апробовано її основні теоретичні положення.

На II-му етапі на основі анкетування вчителів, методистів та учнів, аналізу науково-педагогічної літератури і міжпредметних зв'язків визначено зміст краєзнавчого компонента навчання іноземних мов учнів початкової школи (1–4 класи); конкретизовано компоненти змісту навчання іноземних мов для закладів загальної середньої освіти відповідно до засад компетентнісної, культурологічної та особистісно орієнтованої парадигми; проаналізовано чинні підручники з іноземних мов для початкової школи (1–4 класи) щодо особливостей відображення у їх змісті соціокультурних та краєзнавчих відомостей; обґрунтовано розподіл об'єктів краєзнавчого компонента за роками навчання відповідно до вікових можливостей та пізнавальних інтересів учнів молодшого шкільного віку та цілей навчання іноземної мови в початковій школі; уточнено оптимальні способи презентації відомостей про рідну культуру учнів та активізації цих знань в іншомовній комунікативній діяльності учнів; апробовано положення компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов учнів початкової школи, викладених у підготовлених розділах навчально-методичного посібника; оприлюднено в науковій пресі проміжні результати дослідження у формі статей і тез.

На III-му етапі узагальнено та систематизовано теоретичні положення дослідження; обґрунтовано та конкретизовано емоційно-ціннісний компонент змісту навчання іноземних мов для закладів загальної середньої освіти, доведено його важливість для формування цілісних соціокультурних уявлень у свідомості особистості; проаналізовано дидактичний потенціал міжкультурної медіації як прийому, що сприяє побудові процесу навчання іноземної мови на засадах методичного принципу «діалогу культур»; доведено, що міжкультурна медіація сприяє долати окремі недоліки перекладних методичних практик у процесі навчання іноземних мов і

стимулює комунікативну діяльність учнів через порівняння різних аспектів рідної та чужої культури; уточнено оптимальні способи презентації відомостей про рідну культуру учнів засобами міжкультурної медіації та активізації цих знань в їхній іншомовній комунікативній діяльності; здійснено методичну організацію матеріалів для колективного навчально-методичного посібника «Дидактичні та методичні засади компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі»; скориговано зміст підготовлених розділів навчально-методичного посібника за результатами їх апробації; упроваджено наукові результати дослідження в освітню практику; підготовлено до видання рукописи підготовлених розділів навчально-методичного посібника; підготовлено заключний і річний наукові звіти з проведеного дослідження.

Результати наукової роботи представлено в таких доробках:

1. Концепція компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов учнів початкової школи (у співавторстві).
2. Навчально-методичний посібник «Дидактичні та методичні засади компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі» (рукопис; у співавторстві).
3. Статті у періодичних науково-педагогічних виданнях (11), матеріали конференцій (3).

Виконавці: **БАСАЙ НАДІЯ ПИЛИПІВНА**, науковий співробітник

Терміни виконання: початок – 01.01.2017 р., кінець – 30.11.2018 р.

ГОРОШКІН ІГОР ОЛЕКСАНДРОВИЧ, старший науковий співробітник

Терміни виконання: початок – 05.11.2018 р., кінець – 31.12.2019 р.

ШПАК НАТАЛІЯ ВІТАЛІЇВНА, науковий співробітник

Терміни виконання: початок – 01.04.2019 р., кінець – 31.12.2019 р.

Актуальність дослідження. Сучасне інформаційне суспільство формує нову систему цінностей, у якій володіння знаннями, навичками й уміннями є необхідним, але недостатнім результатом освіти. Від людини вимагаються вміння орієнтуватися в інформаційних потоках, освоювати нові технології, самонавчатися, шукати і використовувати нові знання, володіти такими якостями, як універсальність мислення, динамізм, мобільність.

Проблема формування компетентної особистості є предметом глибокого й різнобічного дослідження, що проводять міжнародні організації, які працюють у сфері освіти: ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ, ПРООН, Ради Європи, Організації європейського співробітництва, Міжнародного департаменту стандартів тощо. Йдеться про компетентність як про нову одиницю виміру освіченості людини, при цьому увага акцентується на результатах навчання, де розглядається не сума завчених знань, навичок, умінь, а здатність діяти в різноманітних проблемних ситуаціях.

Вітчизняні й зарубіжні вчені, які досліджують питання особливостей організації навчання на компетентнісних засадах, висвітлюють свої погляди на побудову компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов, описують у своїх роботах фрагменти змісту шкільних підручників з іноземних мов, діляться досвідом проведення уроків відповідно до компетентнісного підходу, приділяють увагу питанню організації самостійної роботи учнів молодшого шкільного віку з іноземної мови тощо. Їхні праці зробили чималий внесок для забезпечення сучасного рівня

навчання й розвитку учнів початкової школи. Утім, глибоких і переконливих досліджень із цієї сфери для учнів початкової школи ЗЗСО бракує. Питання, що порушувалися деякими авторами наукових публікацій, побіжно розкривали проблеми і, здебільшого, опосередковано були з ними пов'язані. Результати здійснених досліджень не носили системного характеру і не узагальнювались. У відділі навчання іноземних мов ці питання не були предметом спеціального дослідження. У зв'язку з цим, проблеми, обрані для наукового дослідження, є актуальними, оскільки:

1. Нові цілі навчання іноземних мов, визначені Державним стандартом освіти, вимагають зміни не тільки змісту навчального предмета, але й характеру навчальної взаємодії між учителем і учнем, а саме підвищення активності, ініціативності та самостійності школяра. Оскільки навчальна взаємодія здійснюється значною мірою за допомогою засобів навчання, і в першу чергу підручника, то очевидно, що підручник іноземної мови нового покоління повинен базуватися на дидактичних і лінгводидактичних принципах, що відображають сучасну парадигму освіти в цілому та концепцію іншомовної освіти зокрема. Сучасний підручник іноземної мови повинен будуватися на засадах компетентнісного, комунікативно-діяльнісного, особистісно орієнтованого та культурологічного підходів. Компетентнісний підхід як принцип побудови підручника іноземної мови передбачає таку організацію матеріалу, яка забезпечить взаємопов'язаний розвиток всіх компонентів іншомовної комунікативної компетентності: мовної, мовленнєвої, соціокультурної та загальнонавчальної.

2. Уміння оптимально планувати уроки, добирати адекватні засоби навчання, вчасно реагувати на зміни в навчальному процесі, перебувають у прямій залежності від уміння вчителя аналізувати власну діяльність на уроці і в позаурочних заняттях з учнями з точки зору закономірностей навчання іноземної мови та своєчасно коригувати її. Далеко не всі вчителі мають уявлення про різноманіття показників ефективності уроку, схем і об'єктів аналізу уроку. Разом з тим, уміння провести якісний аналіз і самоаналіз

уроку виступають певним індикатором теоретичної і практичної підготовки вчителя. Уміння аналізувати урок свідчать про розвиток умінь планування.

3. Питання самостійної роботи учнів у навчально-виховному процесі неодноразово порушувалося в педагогічній літературі. Але сьогодні ця проблема більше загострилася. І це природно, оскільки однією з умов успішного навчання іноземної мови є розвиток навичок і вмінь самостійної роботи з іншомовним навчальним матеріалом учнів. Крім того, самостійна робота є універсальним видом діяльності в суб'єктивно-психологічному плані. У цьому контексті самостійність адекватна психічній діяльності на всіх рівнях: від самої простої її форми – усвідомлення прийомів діяльності під час виконання роботи за зразком, до вищих форм творчості. З перших днів перебування дітей у школі необхідно формувати в них навички самостійної роботи. Частка самостійної роботи в навчальному процесі зростатиме з віком школярів. Мова йде про те, що використання самостійної роботи повинно йти в ногу з процесом природного розвитку учнів. Вважається, що частка самостійної роботи в початкових класах має складати не менш 20% навчального часу, у середніх – не менш 50%, а в старших класах – не менш 70%. Реально ж на самостійну роботу відводиться значно менше часу. Організація самостійної роботи учнів молодших класів не мислима в повному обсязі, якщо немає відповідних умов. Умови для цього може і повинен створити насамперед учитель. Цілі компетентісно орієнтованого навчання іншомовного спілкування учнів початкової школи можуть бути досягнуті за рахунок раціональної організації навчального процесу, за допомогою додаткових за обсягом та індивідуалізованих за своїм характером завдань для самостійної роботи, а також використання сучасних методів навчання, спрямованих на розвиток і активізацію самостійності й творчості учнів.

Концепція дослідження базується на компетентісному, комунікативно-діяльнісному, особистісно орієнтованому і культурологічному підходах до навчання іноземних мов, урахування яких

забезпечить: а) комунікативний і соціокультурний розвиток особистості учня, його підготовку до міжнародного спілкування; б) навчання учнів молодшого шкільного віку технології вивчення іноземної мови та розвиток їхнього самоосвітнього потенціалу для задоволення особистісних інтересів у вивченні мови в тих чи інших сферах спілкування і галузях знань.

Розроблення змісту концепції навчання іноземних мов у початковій школі має здійснюватися з урахуванням вікових особливостей, інтересів, навчального і життєвого досвіду учнів.

Об'єктом дослідження є процес навчання іноземних мов учнів початкової школи.

Предметом дослідження є засоби навчання іншомовного спілкування учнів початкової школи та методика їх використання; підходи до організації самостійної та проектної роботи учнів початкової школи з іноземних мов на засадах компетентісно орієнтованого навчання.

Мета дослідження – проаналізувати сучасні засоби навчання іншомовного спілкування учнів початкової школи, визначити та науково обґрунтувати підходи до організації самостійної та проектної роботи учнів у процесі компетентісного орієнтованого навчання іноземних мов.

Завдання дослідження полягали в тому, щоб:

1. Вивчити та проаналізувати науковий досвід із проблем дослідження.
2. Визначити та охарактеризувати ключові компетентностей учнів 1-4 класів на уроках іноземних мов у контексті вимог Нової української школи (для кожного класу окремо).
3. Визначити та науково обґрунтувати науково-теоретичні підходи до організації самостійної роботи учнів початкової школи у процесі компетентісного орієнтованого навчання іноземних мов.
4. Визначити роль і місце проектної діяльності в початковій школі в умовах компетентісного орієнтованого навчання іноземних мов, розробити типологію проєктів для учнів 1–4 класів.

5. Підготувати рукописи окремих розділів концепції та навчально-методичного посібника (у співавторстві).

6. Апробувати теоретичні положення компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі, викладені в розділах колективного навчально-методичного посібника, скорегувати їх зміст.

Для реалізації поставлених завдань передбачається використання таких **методів дослідження**: *теоретичні* (аналіз наукової психологічної, педагогічної, лінгвістичної та методичної наук, навчальних програм, підручників, навчально-методичних посібників; вивчення й узагальнення досвіду викладання іноземних мов у ЗЗСО); *емпіричні* (бесіди, анкетування, моделювання, діагностування); *експериментальні* (апробація теоретичних положень, викладених в окремих розділах посібника).

Гіпотеза дослідження ґрунтувалася на припущенні, що процес навчання іноземних мов у початковій школі буде ефективнішим, якщо: 1) забезпечити учнів сучасними засобами, створеними на засадах компетентнісно орієнтованого навчання; 2) визначити ключові компетентності учнів початкової школи відповідно до вимог НУШ; 3) визначити основні науково-теоретичні підходи до організації самостійної роботи з іноземної мови учнів початкової школи.

Теоретичне значення здобутих результатів дослідження полягає: а) у науковому обґрунтуванні організації самостійної та проектної роботи учнів початкової школи у процесі компетентнісного орієнтованого навчання іноземних мов; б) у створенні концепції компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов учнів початкової школи, підґрунтям для якої слугуватимуть компетентнісний, комунікативний, діяльнісний, особистісно орієнтований та культурологічний підходи до навчання, що сприятимуть формування в учнів іншомовної комунікативної компетентності.

Практичне значення дослідження полягає в забезпеченні системи іншомовної освіти в початковій школі: а) концепцією компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов учнів початкової школи; б)

навчально-методичним посібником щодо дидактичних і методичних засад організації змісту компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов учнів початкової школи; г) педагогічною технологією реалізації змісту навчально-методичного посібника в навчальному процесі.

Експериментальною базою дослідження слугували експериментальні навчальні заклади відділу навчання іноземних мов: Перша міська гімназія Черкаської міської ради Черкаської обл.; Нововолинський ліцей № 1 Нововолинської міської ради Волинської обл.; Житомирська міська гуманітарна гімназія № 23 ім. М.Й. Очерета; Навчально-виховний комплекс (спеціалізована школа I-III ступенів з поглибленим вивченням іспанської мови – суспільно-гуманітарна гімназія) № 176 імені Мігеля де Сервантеса міста Києва; Спеціалізована школа I-III ступенів № 125 м. Києва з поглибленим вивченням англійської мови.

Апробація й упровадження результатів дослідження здійснювалися шляхом обговорення їх на засіданнях відділу, наукових конференціях, курсах і семінарах для вчителів; висвітлення у фахових журналах і наукових збірниках. Окремі результати наукового дослідження були апробовані в експериментальних навчальних закладах відділу.

Очікуваний результат: підвищення якості навчання іноземних мов у початковій школі за умови використання сучасних засобів навчання іншомовного спілкування учнів початкової школи, створених на засадах компетентнісного підходу; активізації самостійної роботи учнів молодшого шкільного віку в процесі компетентнісного орієнтованого навчання іноземних мов.

Структура дослідження. Проектування змісту наукового дослідження логічно узгоджувалося з його трьома етапами і термінами виконання.

На I-му (пошуково-концептуальному) етапі (2017 рік) вивчалася й аналізувалася наукова література з обраних проблем; розроблялися нормативні документи дослідження; визначалися базові теоретичні положення (мета, завдання, концепція, гіпотеза, теоретичне та практичне

значення, очікувані результати дослідження); готувалася програма і план-проспект дослідження; добиралися матеріали до визначених проблем; розроблялася концепція компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов учнів початкової школи (у співавторстві) та апробувалися її основні теоретичні положення.

На II-му (теоретико-моделювальному) етапі (2018 рік) досліджувалася проблема: «Самостійна робота учнів початкової школи з іноземної мови»; апробувалися теоретичні положення компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов учнів початкової школи, викладених у підготовленому розділі навчально-методичного посібника; оприлюднювалися в науковій пресі проміжні результати дослідження у формі статі, тез.

На III-му (узагальнювально-впроваджувальному) етапі (2019 рік) визначалися та характеризувалися ключові компетентності учнів 1-4 класів на уроках іноземних мов у контексті вимог НУШ; вивчалася питання використання проєктної діяльності в початковій школі в умовах компетентнісного орієнтованого навчання іноземних і розроблялася типологія проєктів для учнів 1–4 класів; коригувався зміст підготовлених розділів навчально-методичного посібника за результатами їх апробації; упроваджувалися наукові результати дослідження в освітню практику; готувалися до видання рукописи розділів навчально-методичного посібника; готувалися матеріали до наукових звітів із проведеного дослідження.

Здійснену роботу матеріалізовано в таких доробках:

1. Концепція компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов учнів початкової школи (у співавторстві).
2. Навчально-методичний посібник «Дидактичні та методичні засади компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі» (рукопис; у співавторстві).
3. Статті у фахових виданнях (9, у т.ч. 1 – у співавторстві) і тези науково-практичних заходів (13).

СПИСОК ОСНОВНИХ ПУБЛІКАЦІЙ

НАУКОВА ПРОДУКЦІЯ

Препринт

Концепція компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов учнів початкової школи / В. Г. Редько, Т. К. Полонська, О. С. Пасічник, Н. П. Басай ; за наук. ред. В. Г. Редька. Київ : ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018. 36 с.

ВИРОБНИЧО-ПРАКТИЧНА ПРОДУКЦІЯ

Методичні рекомендації

Редько В. Г. Організація компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі : метод. рек. Київ, 2019. 36 с.

СТАТТІ У ФАХОВИХ ВИДАННЯХ

1. Басай Н. П. Засоби навчання іноземних мов у початковій школі. Наук. вісник Ужгород. нац. ун-ту. Серія : *Педагогіка. Соціальна робота*. 2017. Вип. 1 (40). С. 19–22.

2. Басай Н. П. Особливості формування соціокультурної компетентності учнів початкової школи у процесі навчання іноземних мов. Наук. вісник Ужгород. нац. ун-ту. Серія : *Педагогіка. Соціальна робота*. 2017. Вип. 2 (41). С. 20–24.

3. Басай Н. П. Соціокультурний аспект у змісті компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов учнів початкової школи. *Лінгводидактичні засади навчання іноземних мов у закладах вищої та загальної середньої освіти*: моногр. / відп. за вип. М. М. Сідун, Т. К. Полонська. Мукачево : МДУ, 2018. С. 297–317.

4. Басай Н. П. Особливості конструювання змісту уроку іноземної мови в початковій школі на засадах компетентнісно орієнтованого навчання. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : *«Педагогіка. Соціальна робота»*. 2018. Випуск 2 (43). С. 21–24.

5. Горошкін І. О. *Наступність формування ключових компетентностей учнів початкової школи в процесі навчання іноземної мови : інтерпретування результатів аналізу чинних навчальних програм. Педагогічна освіта: теорія і практика* : зб. наук. праць / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка; Інститут

педагогіки НАПН України / гол. ред. Лабунець В.М. Вип. 26 (1–2019). Ч. 2. Кам'янець-Подільський, 2019. С. 315–326.

6. *Горошкін І. О. Формування ключових компетентностей учнів 2 класів на уроках іноземної мови в контексті вимог Нової української школи. Іноземні мови в школах України. 2019. № 5. С. 8–10.*

7. *Горошкін І. О. Організація самостійної роботи учнів початкових класів у процесі компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов. Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету. Вип. 45. Серія «Педагогічні науки». С. 24–34.*

8. *Пасічник О. С. Навчання іноземних мов у початковій школі: зарубіжний та вітчизняний досвід. Проблеми сучасного підручника : зб. наук. праць / ред. кол. ; голов. ред. О. М. Топузов. Київ : Пед. думка, 2017. Вип. 18. С. 126–139.*

9. *Пасічник О. С. Відображення краєзнавчого компонента в змісті навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах (70-ті рр. ХХ ст. – початок ХХІ ст.). Проблеми сучасного підручника : зб. наук. праць / ред. кол. ; голов. ред. О. М. Топузов. Київ : Пед. думка, 2017. Вип. 19. С. 252–266.*

10. *Пасічник О. С. Підготовка майбутнього вчителя іноземної мови до побудови процесу навчання іноземної мови учнів молодшої школи у форматі «діалогу культур». Нові концепції викладання у світлі інноваційних досягнень європейської дидактики : зб. Нац. пед. ун-ту ім. М.П. Драгоманова. Київ : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2017. С. 456–459.*

11. *Пасічник О. С., Пасічник О. О. Компетентнісно орієнтоване навчання іноземних мов у формі «діалогу культур». Науковий вісник Миколаїв. нац. ун-ту імені В.О. Сухомлинського. Педагогічні науки : зб. наук. праць / за ред. проф. Тетяни Степанової. 2018. № 1 (60). Миколаїв : МНУ імені В.О. Сухомлинського, 2018. С. 244–247.*

12. *Пасічник О. С. Дидактичне обґрунтування краєзнавчого компонента змісту навчання іноземних мов у початковій школі. Проблеми сучасного підручника : зб. наук. праць / ред. кол. ; голов. ред. О. М. Топузов. Київ : Пед. думка, 2018. Вип. 20. С. 297–300.*

13. *Пасічник О. С. Презентація та активізація соціокультурних та краєзнавчих відомостей в іншомовній комунікативній діяльності учнів початкової школи в умовах запровадження компетентнісного підходу. Проблеми сучасного підручника : зб. наук. праць / ред. кол. ; голов. ред. О. М. Топузов. Київ : Пед. думка, 2018. Вип. 21. – С. 323–334.*

14. *Пасічник О. С. Зарубіжний і вітчизняний досвід навчання іноземних мов у початковій школі. Лінгводидактичні засади навчання іноземних мов у*

закладах вищої та загальної середньої освіти : моногр. / відп. за вип. М. М. Сідун, Т. К. Полонська. Мукачево : МДУ, 2018. С. 160–176.

15. Пасічник О. С. Особливості навчання іншомовного спілкування учнів початкової школи у форматі діалогу культур. *Лінгводидактичні засади навчання іноземних мов у закладах вищої та загальної середньої освіти* : моногр. / відп. за вип. М. М. Сідун, Т. К. Полонська. Мукачево : МДУ, 2018. С. 317–330.

16. Пасічник О. С. Компонентний склад змісту навчання іноземних мов у закладах загальної середньої освіти – сучасна інтерпретація. *Український педагогічний журнал*. 2018. № 1. С. 93–103.

17. Пасічник О. С., Пасічник О.О. Дидактичне обґрунтування емоційно-ціннісного компонента змісту навчання іноземних мов. *Український педагогічний журнал*. 2019. № 1. С. 45–56.

18. Пасічник О.С. Міжкультурна медіація – переосмислення місця і ролі рідної мови у навчанні іноземних мов. *Проблеми сучасного підручника* : зб. наук. праць / ред. кол. ; голов. ред. О. М. Топузов. Київ, 2019. Вип. 22. С. 213–223.

19. Полонська Т. К. Сутність компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі. *Педагогічна освіта : теорія і практика* : зб. наук. праць Кам'янець-Подільського нац. ун-ту імені Івана Огієнка; Інституту педагогіки НАПН України / гол. ред. В. М. Лабунець. Вип. 22 (1–2017). Ч. 2. С. 294–300.

20. Полонська Т. К. Методи навчання читання іноземною мовою учнів початкової школи. *Проблеми сучасного підручника* : зб. наук. праць / ред. кол. ; голов. ред. О. М. Топузов. Київ : Пед. думка, 2017. Вип. 18. С. 161–170.

21. Полонська Т. К. The game as a means of competence-oriented foreign language teaching for primary school pupils. *Український педагогічний журнал*. 2017. № 3. С. 109–115 (англ. мовою).

22. Полонська Т. К. Стратегії навчання іншомовного читання учнів молодшого шкільного віку. *Український педагогічний журнал*. 2018. № 1. С. 85–92.

23. Полонська Т. К. Сутність ігрових технологій у навчанні іноземних мов учнів початкової школи на компетентісних засадах. *Проблеми сучасного підручника* : зб. наук. праць / ред. кол. ; голов. ред. О. М. Топузов. Київ : Пед. думка, 2018. Вип. 20. С. 317–326.

24. Полонська Т. К. Ігрова діяльність як засіб формування ключових компетентностей здобувачів початкової освіти на уроках іноземної мови. *Проблеми сучасного підручника* : зб. наук. праць / ред. кол. ; голов. ред. О. М. Топузов. Київ : Пед. думка, 2018. Вип. 21. С. 334–346.

25. Полонська Т. К. Дидактична і методична сутність компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов у сучасній початковій школі: цілі та зміст. *Лінгводидактичні засади навчання іноземних мов у закладах вищої педагогічної та загальної середньої освіти* : моногр. / відп. за вип. М. М. Сідун, Т. К. Полонська. Мукачево : МДУ, 2018. С. 127–143.

26. Полонська Т. К. Особливості навчання компетентнісно орієнтованого читання іноземною мовою учнів молодшого шкільного віку. *Лінгводидактичні засади навчання іноземних мов у закладах вищої педагогічної та загальної середньої освіти* : моногр. / відп. за вип. М. М. Сідун, Т. К. Полонська. Мукачево : МДУ, 2018. С. 275–297.

27. Полонська Т. К. Особливості контролю навчальних досягнень учнів початкової школи з іноземних мов на засадах компетентнісного підходу. *Педагогічна освіта: теорія і практика* : зб. наук. праць / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка; Інститут педагогіки НАПН України / гол. ред. Лабунець В.М. Вип. 26 (1–2019). Ч. 2. Кам'янець-Подільський, 2019. С. 369–375.

28. Полонська Т. К. Innovation in the Ukrainian primary school: student learning outcomes requirements for foreign language according to competence-based approach. *Український педагогічний журнал*. 2019. № 1. С. 69–76 (англ. мовою).

29. Полонська Т. К. Реалізація наскрізних змістових ліній у навчанні іноземних мов учнів початкової школи на засадах компетентнісного підходу. *Педагогіка. Соціальна робота*: зб. наук. праць Ужгородського нац. ун-ту / ред. кол.: Козубовська І.В. (гол. ред.) та ін. Ужгород, 2019. Вип. 1 (44). С. 132–136.

30. Полонська Т. К. *Оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи з іноземних мов у контексті компетентнісного підходу. Проблеми сучасного підручника* : зб. наук. праць / ред. кол. ; голов. ред. О. М. Топузов. Київ, 2019. Вип. 22. С. 224–237.

31. Полонська Т. К. Формування наскрізних змістових ліній на уроках іноземної мови в початковій школі засобами ігрових технологій. *Іноземні мови в школах України*. 2019. № 5. С. 5–8.

32. Редько В. Г. Компетентнісно орієнтоване навчання іноземних мов учнів початкової школи: лінгводидактичний аспект. *Проблеми сучасного підручника* : зб. наук. праць / ред. кол. ; голов. ред. О. М. Топузов. Київ : Пед. думка, 2017. Вип. 18. С. 178–191.

33. Редько В. Г., Полонська Т. К. Готовність учнів початкової школи до компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов: авторська інтерпретація результатів анкетування вчителів. *Проблеми сучасного*

підручника : зб. наук. праць / ред. кол. ; голов. ред. О. М. Топузов. К. : Пед. думка, 2017. Вип. 19. С. 284–299.

34. Редько В. Г. Компетентнісно орієнтоване навчання іноземних мов у сучасних загальноосвітніх навчальних закладах: сутність, виклики і перспективи. *Іноземні мови в школах України*. 2017. № 4. С. 37–41.

35. Редько В. Г. Вікові особливості учнів початкової школи як передумова компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов: досвід інтерпретації результатів аналізу. *Педагогічна освіта : теорія і практика* : зб. наук. праць Кам'янець-Подільського нац. ун-ту імені Івана Огієнка; Інституту педагогіки НАПН України / гол. ред. В. М. Лабунець. Вип. 23 (2–2017). Ч. 2. С. 264–276.

36. Редько В. Г. Професійна підготовка майбутніх учителів іноземних мов до компетентнісно орієнтованого навчання іншомовного спілкування учнів початкової школи: психодидактичний аспект. *Нові концепції викладання у світлі інноваційних досягнень європейської дидактики* : зб. Нац. пед. ун-ту ім. М.П. Драгоманова, 2017. С. 468–472.

37. Редько В. Г. Лінгводидактичні засади конструювання змісту компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі. *Педагогіка і психологія*. 2017. № 2. С. 28–38.

38. Редько В. Г., Полонська Т. К., Басай Н. П. Теоретико-методологічні засади компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов учнів 1–4 класів: рефлексивний погляд на проблему. *Педагогіка і психологія*. 2017. № 4. С. 70–80.

39. Редько В. Г. Культурологічна стратегія формування «вторинної мовної особистості» учня ЗНЗ. *Педагогічний вісник* : наук.-метод. журнал, 2017. Вип. 1 (46). С. 2–4.

40. Редько В. Г., Полонська Т. К. Потенційні можливості учнів 1–4 класів до компетентнісно орієнтованого навчання іншомовного спілкування: результати анкетування вчителів. *Лінгводидактичні засади навчання іноземних мов у закладах вищої педагогічної та загальної середньої освіти* : моногр. / відп. за вип. М. М. Сідун, Т. К. Полонська. Мукачево : МДУ, 2018. С. 197–218.

41. Редько В. Г. Теоретико-методичні засади компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов учнів початкової школи. *Лінгводидактичні засади навчання іноземних мов у закладах вищої педагогічної та загальної середньої освіти* : моногр. / відп. за вип. М. М. Сідун, Т. К. Полонська. Мукачево : МДУ, 2018. С. 143–160.

42. Редько В. Г. Вікові особливості учнів початкової школи як передумова компетентнісно орієнтованого навчання іншомовного

спілкування: дидактико-методичний аспект. *Лінгводидактичні засади навчання іноземних мов у закладах вищої педагогічної та загальної середньої освіти* : моногр. / відп. за вип. М. М. Сідун, Т. К. Полонська. Мукачєво : МДУ, 2018. С. 176–197.

43. Рєдько В. Г. Науково-теоретичні підходи до побудови системи вправ і завдань компетентісно орієнтованого навчання іншомовного спілкування учнів початкової школи. *Лінгводидактичні засади навчання іноземних мов у закладах вищої педагогічної та загальної середньої освіти* : моногр. / відп. за вип. М. М. Сідун, Т. К. Полонська. Мукачєво : МДУ, 2018. С. 229–275.

44. Рєдько В. Г. Новій українській школі – компетентісно орієнтовані підручники: концептуальні засади змісту і структури підручника з англійської мови для 1 класу «MyPal». *Проблеми сучасного підручника* : зб. наук. праць / ред. кол. ; голов. ред. О. М. Топузов. Київ : Пед. думка, 2018. Вип. 20. С. 372–385.

45. Рєдько В. Г., Ніколаєнко В. В., Кодалашвілі О. Б., Козлова А. І. Засоби забезпечення системи комунікативних дій компетентісно орієнтованого навчання англійської мови учнів 2 класу за підручником «Once Upon a Book»: теоретико-методичний аспект. *Проблеми сучасного підручника* : зб. наук. праць / ред. кол. ; голов. ред. О. М. Топузов. Київ : Пед. думка, 2018. Вип. 21. С. 372–388.

46. Рєдько В. Г. Оновлення змісту навчання іноземних мов у сучасній шкільній освіті – прерогатива нової української школи. *Іноземні мови в школах України*. 2018. № 4. С. 10–15.

47. Рєдько В. Г. Засоби забезпечення системи комунікативних дій компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов учнів початкової школи: теоретико-методичний аспект. *Український педагогічний журнал*. Київ, 2019. № 1. С. 33–44.

48. Рєдько В. Г. Концептуальні засади змісту освітнього іншомовного комунікативного середовища компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов учнів початкової школи. *Педагогіка і психологія*. 2019. № 1. С. 13–23.

49. Рєдько В. Г. Компетентісне спрямування процесу навчання іноземних мов учнів 1–4 класів – виклики Нової української школи. *Іноземні мови в школах України*. 2019. № 5. С. 2–4.

50. Рєдько В. Г., Полонська Т. К. A foreign language textbook as a means for motivating students to learning activity in institutions of general secondary education. *Проблеми сучасного підручника* : зб. наук. праць / ред. кол. ; голов. ред. О. М. Топузов. Київ, 2019. Вип. 22. С. 260–273 (англ. мовою).

51. Редько В. Г., Полонська Т. К. Готовність учителів до компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов учнів сучасної початкової школи: аналіз результатів анкетування. *Проблеми сучасного підручника* : зб. наук. праць / ред. кол. ; голов. ред. Ю. О. Жук. Київ, 2019. Вип. 23. С. 228–244.

52. Редько В. Г., Полонська Т. К. Conceptual basis for the formation of a foreign language competent person of a student of general secondary education institution. *Scientific Discussion* (Praha, Czech Republic). 2019. Vol 1. No 28. P. 12–19 (англ. мовою).

53. Шпак Н. В. Проєктна діяльність учнів початкової школи в умовах компетентісно орієнтованого навчання іноземної мови (на матеріалах німецької мови). *Іноземні мови в школах України*. 2019. № 5. С. 11–13.

ЗМІСТ

	Стор.
Виконавці роботи	2
Реферат	3
Вступ	4
Основна частина	17
Список основних публікацій	46
Зміст	53